

УДК 159.922 : 347.962.1

*Катаєва Е. В.**заступник голови**(Одеський окружний адміністративний суд)*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУДДІВ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими теоретичними чи практичними завданнями. У теперішній час судова система України перебуває у стані реформування з метою побудови демократичної, соціальної та правової держави. Головним органом, що покликаний забезпечити захист гарантованих Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства і держави – є суд. Сильна, незалежна судова влада здатна здійснювати істотний, всебічний вплив на життєдіяльність держави, активно допомагати їй у становленні як правової інституції. Саме тому судова реформа, яка послідовно відбувається в Україні, потребує удосконалення не тільки нормативно-процесуальної діяльності, але й врахування психологічних закономірностей у сфері судочинства. Оскільки діяльність судді є дуже складною, багатогранною і відповідальною у зв'язку з розглядом різних за своїм характером справ.

Відтак, виникає необхідність вивчення й наукового обґрунтування психологічних особливостей діяльності судді в адміністративному судочинстві, з'ясування характеру здійснюваних ним функцій з позицій

© Катаєва Е. В., 2014

© Національний університет «Острозька академія», 2014

-
- Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів / Е. В. Катаєва // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kevsas.pdf>.

психології юридичної діяльності, що на сьогодні набуває першочергового значення. Практична ж оптимізація судової діяльності загалом і діяльності судді зокрема може бути здійснена шляхом використання наукового доробку психологічної науки у сфері судочинства, зокрема адміністративного, що сприятиме більш якісній та ефективній роботі суддів, їх психічного здоров'я, зміцненню законності та правопорядку в державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Окремі аспекти досліджуваної проблематики висвітлювалися у працях вітчизняних і зарубіжних психологів та юристів. Так процесуальні проблеми діяльності судді не залишилися поза увагою вчених: О. Ф. Бондаренка, М. Г. Братасюка, М. В. Костицького та ін. Авторами вивчалися питання специфіки психологічного знання та його місця у діяльності судді, значимість світоглядно-філософських засад у контексті герменевтичної природи судочинства, проте психологічні особливості діяльності судді в аспекті адміністративного процесу та юридичній психології розглянуті не достатньо. Окремі юридично-психологічні аспекти досліджуваної проблематики висвітлювалися у роботах: О. М. Бандурки [1], В. В. Бедея [2] та ін. Це, зокрема, питання діяльності судді як в процесі досудового розслідування, так і під час судового розгляду справи в різних інстанціях.

Деяким аспектам формування професійної компетенції фахівців соціономічної сфери діяльності присвячені роботи таких авторів як: О. І. Пометун [5-6], С. Л. Рубінштейн [7] та ін. Проте, психологічно значущі детермінанти діяльності судді щодо процесу саморегуляції

▪ Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів / Е. В. Катаєва // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kevsas.pdf>.

емоційних станів предметно розглянуті не були. Натомість, аналіз нормативної документації, наукових джерел та судової практики свідчить про недостатнє використання досягнень науково-технічного прогресу, новітніх наукових технологій зокрема, психологічних, у ході розгляду адміністративних справ у суді.

Формування цілей статті (постановка завдання). Теоретично обґрунтувати засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відповідно до пункту 15 частини 1 статті 3 КАС публічна служба – це діяльність на державних політичних посадах, професійна діяльність суддів, прокурорів, військова служба, альтернативна (невійськова) служба, дипломатична служба, інша державна служба, служба в органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування. Регулювання правового становища державних службовців, що працюють в апараті органів прокуратури, судів, дипломатичної служби, митного контролю, служби безпеки, внутрішніх справ та інших, здійснюється відповідно до Закону України «Про державну службу», якщо інше не передбачено законами України, серед яких закони України «Про прокуратуру», «Про судоустрій і статус суддів», «Про дипломатичну службу», «Про місцеві державні адміністрації», «Про державну виконавчу службу», «Про Службу безпеки України», «Про державну податкову службу в Україні», «Про міліцію», «Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ», «Про Дисциплінарний статут митної служби України», «Про Дисциплінарний статут Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» тощо.

▪ Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів / Е. В. Катаєва // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kevsas.pdf>.

Відносини, що виникають у сфері публічної служби (насамперед, це служба в органах державної влади і місцевого самоврядування), є предметом регулювання конституційного і адміністративного права та іншого законодавства. Трудове законодавство (законодавство про працю) може застосовуватися до них лише субсидіарно, але від цього вони не перестають бути відносинами публічної служби і не стають трудовими.

Загальні засади діяльності, а також статус державних службовців, які працюють в державних органах та їх апараті, визначено Законом України «Про державну службу». Відповідно до статті 1 Закону державна служба в Україні – це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів. Ці особи є державними службовцями і мають відповідні службові повноваження.

Складовими елементами правового статусу осіб публічної служби є вступ на публічну службу, умови та порядок її проходження, звільнення з публічної служби, соціальний статус осіб публічної служби. Регламентується цей статус нормами різних галузей права, серед яких норми конституційного, адміністративного, трудового, цивільного, кримінального, фінансового права – галузей права, началом у яких є публічне право. Зазначеним обумовлено складність і специфічність цього інституту та поширення компетенції адміністративних судів на спори щодо прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення зі служби (пункт 2 частини першої статті 17 Кодексу адміністративного судочинства України). Конструкція цієї норми є визначальною для формулювання предмету позову у досліджуваній категорії справ.

▪ Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів / Е. В. Катаєва // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kevsas.pdf>.

Таким чином, специфіка здійснення сучасного адміністративного правосуддя вимагає детального та конкретизованого його вивчення з визначених позицій. Взаємовідносини судді та осіб, які володіють спеціальними знаннями, збирання і передавання ними інформації для дослідження об'єктів, участь у цьому процесі судді ще мало вивчені. Це зумовлене відсутністю усталеного понятійно-категоріального апарату, чіткого й одностайного визначення правознавцями понять «професійна компетентність судді», її змісту та значущості, а також взаємозв'язку між рівнем сформованості професійної компетентності суддів та продуктивністю їхньої професійної діяльності.

Взагалі, з позицій компетентнісного підходу, *компетентність* – це спеціальним шляхом структуровані набори знань, умінь, навичок, спроможностей й ставлень, що дозволяють майбутньому фахівцю визначити, тобто ідентифікувати і розв'язувати незалежно від контексту проблеми, що є характерним для певного напрямку професійної діяльності (за І.О. Пометун [6]).

Компетентний – освічений у визначеній галузі; той, хто має право за власними знаннями чи повноваженнями виконувати або вирішувати «будь-що». До того ж зазначимо, що коли кажуть «це не моя компетенція», як правило, мають на увазі саме друге значення; коли ж кажуть «він некомпетентний», більш того – «професійно некомпетентний», то йдеться про відсутність знань, умінь, досвіду і т.ін. (І. Зімня [4]).

Компетенція – це внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення (знання, уявлення, програми (алгоритми) дій, системи цінностей і відношень), що потім виявляються у компетентностях людини як актуальні, діяльнісні прояви. Ці компетентності, проявляючись у поведінці людини, перетворюються у її особистісні якості, властивості та,

▪ Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів / Е. В. Катаєва // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kevsas.pdf>.

відповідно, становляться компетентностями, які характеризуються і мотиваційними, і смисловими, і регуляторними складовими, поряд з когнітивними (знаннями) та досвідом [3].

В аспекті нашого дослідження, з урахуванням специфіки професійної діяльності, *професійна компетентність судді* – інтегрована характеристика особистості фахівця, під якою ми розуміємо наявність необхідного для успішного виконання професійної діяльності комплексу ставлень, цінностей, знань, умінь й навичок, що проявляються у спроможності сприймати індивідуальні, професійні та соціальні потреби; у забезпеченні соціальної і професійної самореалізації у сфері судочинства, а також дають можливість професійного та особистісного самовдосконалення протягом всього життя.

Аналіз літературних джерел та особистий професійний досвід дозволив нам виокремити три рівні сформованості професійної компетентності *судді*: *функціональний*; *оптимальний* та *гармонійний*. Зауважимо, що рівень сформованості професійної компетентності майбутніх суддів відображає сформованість відповідних компетенцій як внутрішніх, потенційних, прихованих психологічних новоутворень (знання, уявлення, програми (алгоритми) дій, системи цінностей і відношень), що потім виявляються у компетентностях.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Специфіка розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів вимагає детального та конкретизованого його вивчення з визначених позицій. А саме: розробки відповідних методик та конкретизації якісних та кількісних характеристик компетентності за компонентами.

▪ Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів / Е. В. Катаєва // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kevsas.pdf>.

Список використаних джерел

1. Бандурка А. М. Юридическая психология : учебник / Бандурка А. М., Бочарова С. П., Землянская Е. В. – Харьков : Изд-во Нац. ун-та внутр. дел. 2001. – 640 с.
2. Бедь В. В. Юридична психологія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. освіти / Бедь В. В. – 4-те вид., стер. – Львів : «Новий Світ-2000», 2007. – 376 с.
3. Белицкая Г. Э. Сознание личности в кризисном обществе // Социальная компетенция личности / Г. Э. Белицкая. – М. : [б. и.], 1995. – С. 12.
4. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании: авторская версия / И. А. Зимняя. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 20 с. – (Серия «Труды методологического семинара»).
5. Пометун О. Формування громадянської компетентності : погляд з позиції сучасної педагогічної науки / Олена Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23. – С. 34-42.
6. Пометун О. Формування громадянської компетентності : погляд з позиції сучасної педагогічної науки / Олена Пометун // Вісник програм шкільних обмінів. – 2005. – № 23. – С. 34-42.
7. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2000. – 712 с. – (Серия «Мастера психологии»)

▪ Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів / Е. В. Катаєва // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kevsas.pdf>.

Катаєва Е. В.

Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів

У статті на ґрунті теоретичного аналізу обґрунтовано засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів з урахуванням специфіки професійної діяльності суддів.

Ключові слова: компетентність, компетенція, професійна компетентність суддів адміністративних судів.

Катаева Э. В.

Теоретические основы развития профессиональной компетентности судей административных судов

В статье на основе теоретического анализа обоснованы исходные положения развития профессиональной компетентности судей административных судов с учетом специфики их профессиональной деятельности.

Ключевые слова: компетентность, компетенция, профессиональная компетенция судей административных судов.

Kataieva E. V.

Theoretical bases of development of professional competence of judges of administrative courts

In the article on the basis of theoretical analysis of substantiated assumptions of development of professional competence of court of the administrative courts, taking into account their specific professional activity. The specifics of development of professional competence of judges of administrative courts needs of a detailed theoretical and methodological studies,

▪ Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів / Е. В. Катаєва // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kevsas.pdf>.

on the basis of generalization of practices experience of professional judges. As well as developing appropriate methodologies and elaborating qualitative and quantitative characteristics of their competence on components.

Key words: competence, competence, competence of judges of administrative courts.

-
- Теоретичні засади розвитку професійної компетентності суддів адміністративних судів / Е. В. Катаєва // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2014. – № 2(10) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2014/n2/14kevsas.pdf>.